

2/2021

BESKYDY

zpravodaj chráněné krajinné oblasti

inHg ↑ 22°C 07/21/2021 06:46PM CAMERA 1

Foto: M. Bojda

Ovce a vlci. Jak je chránit?

Co obnáší obnova populace tetřeva hlušce v naší přírodě?

Život a dílo Ludvíka Kunce

**Záchranná stanice
v Bartošovicích**

Pomalů se blíží čas zimního sčítání šelem. Beskydy jsou jediné pohorí v České republice, kde lze potkat rysa, vlka nebo medvěda. A dnes už víme, že u slovenské hranice můžeme najít i stopy kočky divoké. Nejoblehlejší části horských lesů jsou domovem tak úžasných ptáků jako je tetřev nebo jeřábek. Často se zamýšlím, jak dlouho ještě v Beskydech najdou tolik potřebný klid a bezpečný domov. Lidské aktivity ovlivňují přírodu stále více a více. A tak jsem pokaždé nadšený, když potkám lidi, kterým není osud naší přírody lhostejný a kteří pro ni dokáží něco prospěšného udělat. Jedním z nich je Petr Orel, který stál u zrodu Záchranné stanice v Bartošovicích a u projektu Návrat orla skalního. Dalším neuvěřitelně zapáleným člověkem je Josef Wagner, který před padesáti lety zakládal jeskyňářskou organizaci Orcus a stále se věnuje studiu beskydského podzemí a ochraně netopýrů. A měl jsem také tu čest poznat úžasného malíře, znalce karpatské přírody, neskutečného vypravěče a člověka, který umožnil návrat rysů na západ od naší hranice. Tím výjimečným člověkem byl Ludvík Kunc. A protože víc prostoru na úvodník nikdy nedostanu, nezbyvá než otevřít Zpravodaj a dozvědět se víc.

František Jaskula

Ovce a vlci. Jak je chránit?

Michaela Běčáková, Václav Tomášek

Vlk obecný je v České republice původním a kriticky ohroženým druhem. V CHKO Beskydy se kromě něj přirozeně vyskytují ještě další dva druhy velkých šelem – rys ostrovid a medvěd hnědý. Všichni tři tyto predátoři u nás byli v minulosti vyhubeni, ale z okolních států, zejména ze Slovenska, k nám dlouhodobě migrují. Jejich společný výskyt udělal ze zdejší oblasti unikátní místo v rámci celé republiky, a proto byla CHKO Beskydy v roce 2004 vyhlášena evropsky významnou lokalitou (nejen) velkých šelem. Vlci však nemají mezi lidmi dobrou pověst již od dob vzniku pohádky o Červené Karkulce. Tam, kde se vyskytují, se dříve či později dostanou do konfliktu se zájmy lidí, když napadají stáda hospodářských zvířat. S tím se samozřejmě pojí i následné obavy veřejnosti o bezpečný pohyb v přírodě. Jedno i druhé však pramení z dočasné a poměrně dlouhé mezery (více než 100 let) v soužití člověka s vlkem způsobené jeho cíleným vyhubením ze zdejší krajiny. Proto se stát rozhodl hradit škody způsobené vlkem na hospodářských zvířatech a v roce 2000 byl k tomuto vydán legislativní pokyn určující podmínky pro vyplacení náhrad za škody velkých šelem (zákon č. 115/2000 Sb.). V roce 2020 byla navíc vypracována podrobná odborná studie zohledňující problematiku aspekty

soužití vlka s člověkem. Tzv. Program péče o vlka obecného v ČR popisuje nejen možnosti, jak předcházet útokům vlka, ale navíc řeší i problematiku situace, jako je např. výskyt vlků se sníženou plachostí a jak s nimi nakládat. Preventivní opatření před útoky šelem se začínají realizovat a finančně podpořovat v posledních pěti letech.

Způsoby možného zabezpečování hospodářských zvířat řeší podrobně tzv. standard na ochranu hospodářských zvířat před útoky velkých šelem. Standard a opatření v něm uvedená se pak závazně promítají do podmínek dotačních titulů, které chovatelům přinášejí finance na zlepšení ochrany ovcí, koz, telat a včelstev. V posledních letech byl největším zdrojem financí na tento účel evropský dotační titul Operační program Životní prostředí. V rámci CHKO Beskydy o něj projevil zájem 17 chovatelů – 16 na ochranu hospodářských zvířat před vlkem a 1 na ochranu úlů před útoky medvěda. Žádosti o dotaci obsahovaly rozmanitá preventivní opatření s ohledem na způsob chovu zvířat jednotlivých hospodářů. Nejčastěji bylo žádáno o prostředky na nákup mobilních elektrických síťových ohradníků a košárů. Ve dvou případech byly obnovovány pevné ohrady s elektrickými dráty. Pouze jedna žádost obsahovala kombinaci pevného el. ohradníku, síťového ohradníku, košáru a nákup pasteveckého psa hlídajícího stádo – neúčinnější doporučené opatření. Žádné opatření ale není dokonalé, neboť vlk je živočich nesmírně přizpůsobivý, inteligentní a vybavený smysly citlivějšími, než jsme si schopni mnohdy představit. Pokud vás však láká se o vlkovi dozvědět něco víc, zajímají vás možnosti ochrany hospodářských zvířat nebo potřebujete zjistit, jak postupovat, když už vlci na vaše stádo zaútočí, navštivte web navratvlku.cz. Najdete tam také odpověď na otázku, kde všude a v jaké míře vlci využívají snadno dostupnou kořist ve formě hospodářských zvířat. ■

Ochrana hospodářských zvířat před útoky velkých šelem

Michaela Běčáková

Organizace pastvy, chovu, práce

Riziko napadení šelmou se výrazně snižuje, pokud se hospodářská zvířata na noc zavírají do menších a lépe zabezpečených pastvin, chlívů či košárů. Nebezpečí napadení šelmami existuje také u skotu, a to především u telat.

Oplocení

Účelem oplocení (elektrický ohradník/pevná ohrada) je omezit či zkomplikovat predátorům průchod k hospodářským zvířatům. Úspěšnost ochrany závisí na parametrech ohrady a na jejím umístění v krajině. Minimální výšky 120–140 cm (u kozlů 150 cm) je možné docílit i za pomoci lanka či pásky nad samotným oplocením. U elektrických ohradníků je důležité zajistit kvalitní zdroj, správné uzemnění, řádné obsečení a ideálně denní kontrolu stavu a účinnosti. Pevné

oplocení z pletiva je účinným zabezpečením v případě, že je doplněno o předsunutý el. vodič ve výšce max. 15–20 cm nad zemí (ochrana proti podhrabání). Navíc musí být nad pevným ohradníkem druhé elektrické lanko ve výšce 10–20 cm nad ohradníkem (ochrana proti přeskočení). I tato opatření mohou být nedostatečná, pokud je v blízkosti prvek umožňující lepší přeskočení oplocení (např. vyvýšené místo, pařez, balík sena) či podlezení (např. terénní deprese, potůček). Slabým místem bývají i brány, pokud nemají stejné parametry, jako zbytek zabezpečené ohrady.

Košáry

Košár je zabezpečený prostor různé podoby, jehož velikost musí odpovídat velikosti stáda (0,8–1,2 m² na jednu ovci). Může být pevný (výška min. 200 cm) či mobilní (výška

min. 120 cm), vždy však musí být zabezpečen tak, aby se velká šelma ke košáru nemohla fyzicky přiblížit.

Pastevecký pes

Úkolem pasteveckého psa (např. pyrenejský horský pes, kangal) je stádo chránit před útoky šelem. Pes se stádem musí být socializovaný a hlídá jej 24 hodin denně. Na 100 kusů hospodářských zvířat je vhodné mít alespoň 2 pastevecké psy a neměli by chybět u střežení košárů, kde by v prostoru mezi elektrickým ohradníkem a košárem měli šelmám bránit v přístupu k hospodářským zvířatům.

Kombinace technického (oplocení) a biologického (pes) opatření má nejvyšší účinnost zabezpečení hospodářských zvířat – přes 95%.

I dobrý síťový elektrický ohradník s dostatečným napětím je k ničemu, pokud se zkomponuje s nezabezpečenými bránami. Tudy se vlci k ovčím dostanou snadno a neriskují žádný "kopanec".

Elektrický ohradník by měl mít napětí v oplocení minimálně 3,5 kV, ideálně v rozpětí 5–7 kV a hodnotu energie výstupního pulsu max. 5 J. Při hodnotách v desítkách mJ ohradník téměř nekopne ani na holé lidské kůži, natož přes vlčí srst.

Čím delší ohradník je, tím silnější musí být zdroj elektrického napětí. Vodivost snižuje i vegetace, takže by se ohradníku neměla dotýkat ani tráva či větve keřů a stromů.

Vlčí léto

Dana Bartošová

Škody způsobené vlkem (medvědem a rysem) na hospodářských zvířatech v ČR hradí stát podle zákona č. 115/2000 Sb. Z dosavadní statistiky vyplývá, že v CHKO Beskydy jsou nejčastějšími původci uvedených škod právě vlci. V letošním roce (zatím do 30. 10. 2021) Správa CHKO Beskydy provedla v CHKO 52 šetření škod, z toho se 50 týkalo napadených ovcí, 2 hovězího dobytka. Počty případů v konkrétních obcích byly následující: Horní Bečva (37), Velké Karlovice (4), Staré Hamry (3), Valašská Bystřice (3), Horní Lomná (2), Morávka (1), Krásná (1), Vigantice (1). Celkem vlci letos v CHKO Beskydy usmrtili nebo v důsledku jimi způsobených zranění muselo být utraceno 136 ovcí. Sporný byl podíl vlků

na smrti telete a krávy v Horní Lomné. Největší škody utrpěl majitel 1450 ovcí, které se pásly na podhorských pastvinách v obci Horní Bečva: vlci ho připravili o 73 ovcí a Správa CHKO Beskydy u něho provedla 32 šetření. Všichni poškození vlastníci hospodářských zvířat si požádali o zákonnou náhradu škod. Vlci útočili nejčastěji v noci, na odlehlých pastvinách obklopených lesními porosty nebo sousedících s lesy, v krajině s řídkou rozptýlenou zástavbou. Napadány byly ovce umístěné v síťových elektrických ohradnících o výši 90–110 cm, případně v pevných ohradách do 1 m nebo v lankových el. ohradnících (2–3 řady lanek). Ukázalo se, že uvedené typy plotů škodám nezabrání a že vlci je snadno přeskočí. Na základě zjištění je dnes oproti době nedávno minulé za bezpečný považován jen ohradník o minimální výšce 120 cm – do nedávna to bylo 90–120 cm.

Na základě dosavadních zkušeností z CHKO Beskydy je bohužel nutno konstatovat, že žádná pastvina, kde byli pracovníci Správy CHKO Beskydy šetřit útok vlka, neměla dobrou ochranu (dle parametrů uvedených ve standardu), pouze asi u 10 % pastvin byla alespoň snaha změnit nevyhovující parametry či zakomponovat některý doporučený prvek.

Šetření škody – Horní Bečva.

Po stopách rysa Květoslava

Michal Bojda

Rys ostrovid je šelma žijící skrytým způsobem života. O jeho přítomnosti a aktivitě v horách se můžeme dozvědět převážně z nalezených pobytových znaků, nejčastěji stop. Když máme štěstí, můžeme v zimě na sněhu sledovat jeho stopní dráhu. Pokud jsme dost vytrvalí, mohou nás jeho stopy dovést do krásných zapadlých koutů našich hor, které rys využívá k odpočinku, ale můžeme najít třeba i jeho kořist. Stopování šelem však vyžaduje hodně naší energie a většinou nejsme schopni rysa sledovat víc než pár hodin. Navíc je stopování omezeno hlavně na zimní sezónu, kdy je vhodná sněhová pokrývka.

S rozvojem moderní sledovací techniky se však v posledních letech dozvídáme mnoho dalších zajímavých informací, a to nejen o rysech. Fotopasti například umožňují rozlišovat jednotlivé jedince, a také nám částečně prozradí, na jak velkém území se rysové pohybují. Nejpodrobnější informace o životě některých rysů v Beskydech nám však v posledních letech přináší výzkum pomocí GPS telemetrie. Toto sledování na dálku poskytuje přesné informace o aktuální prostorové aktivitě označených zvířat.

Jedním z rysů sledovaných pomocí GPS telemetrie je také asi dvouletý rysí samec Květoslav. Květoslava se nám podařilo odchytit do průchozího sklopce 7. 3. 2021 v oblasti Lysé hory. Od toho dne tedy známe přesné informace o jeho pohybu. Protože se ale chceme dozvědět více, snažíme se přímo v terénu ověřovat místa, kde se rys pohybuje a zjistit tak další, mnohdy velmi zajímavé, informace ze života rysů.

Kdy vyrazím do terénu za rysem Květoslavem? Většinou tehdy, když z telemetrických dat zjistím, že se rys po delší dobu pohybuje na malém území. Je to indicie, která napovídá, že na daném místě může být například jeho kořist. Dohledávání kořisti není tak jednoduché, jak by se mohlo na první pohled zdát. Často se jedná o poměrně členitý terén, občas si rys schová svoji kořist do husté smrkové mlaziny nebo mezi ostružiny a keře šípků. Když se k tomu přidá déšť, případně tající sníh, je o zábavu postaráno. Někdy si rys svoji kořist důkladně zahrabává do sněhu, trávy nebo listů. Už několikrát se v takovém případě stalo, že jsem kořist nenašel zrakem, ale doslova na ni šlápl, případně ji náhodně vyhrabal turistickou hůlkou. Ne vždy je tak dohledávání kořisti i přes vynaložené úsilí úspěšné. Někdy se podaří najít jen trochu srsti z ulovku. Okolnosti na místě a nálezy dalších pobytových znaků v takovém případě prozradí, že na rysí kořisti hodovali divoáci.

Rys Květoslav u skály, kterou pravidelně značkuje. Foto: Hnutí DUHA Olomouc

Co zajímavého se objevilo na jídelníčku rysa Květoslava? V převážné většině se jednalo o kořisti v podobě srncí zvěře. V letních měsících preferoval srnčata. Podařilo se mu ale ulovit i jelena dvanáctěráka. Je však otázkou, zda nebyl jelen poraněný nebo neměl jiné zdravotní potíže. Jídelníček si Květoslav zpestřil zajícem, sojkou, a dokonce závodním poštovním holubem, kterého ulovil kousek od stržené srny. V zimě se pokoušel ulovit také jezevce u staré chalupy, ve které se jezevci zabydleli.

Z telemetrie víme, že se rys Květoslav pohybuje na velkém území od Veřovických vrchů až po kopce v okolí Bílé. Květoslav, stejně jako i jiní rysové, se nepohybuje jen hluboko v horách, ale přechází i frekventované silnice – například mezi Bílou a Bumbálkou a v sedle Pindula. Doufáme, že se nám v zimě podaří vystopovat místa, která rys využívá k překonávání těchto komunikací. Zachování prostupnosti krajiny je pro velké

savce stále palčivější problém, který je třeba aktivně řešit. Získaná data z výzkumu rysů by měla v budoucnu posloužit k jejich důslednější ochraně nejen na moravsko-slovenském pomezí.

Telemetrii rysů realizuje výzkumný tým z Mendelovy univerzity v Brně. Tyto aktivity probíhají v rámci mezinárodního projektu SaveGREEN, jehož českým partnerem je i Hnutí DUHA Olomouc.

Úspěšný odchyt a telemetrické sledování beskydských rysů by se neuskutečnilo bez spolupráce mnoha institucí i jednotlivců. Poděkování proto patří Národnímu lesnickému centru Zvolen, Lesní správě Frýdek-Místek Lesů České republiky a místním honitbám, Agentuře ochrany přírody a krajiny České republiky a zapojeným veterinářům. ■

Pozn. Michal Bojda – koordinátor beskydského monitoringu velkých šelem, Hnutí DUHA Olomouc

Květoslav u své kořisti. Foto: Hnutí DUHA Olomouc

Bilancování nad vřesem nejen na Soláni

Barbora Krupová, Veronika Kalníková

Bochánky růžové barvy v zapadajícím slunci dělají radost nejen oku, ale potěší i čich. Ve vzduchu je možné zachytit jemnou vůni, typickou jen pro vřes. Narazily na ni i včely a motýli. Slétli se z širokého okolí Soláně, aby se dosyta nakrmili na květech vřesu, který tady zpravidla od začátku září kvete na více než jednom hektaru. S bezprostředně přiléhajícími loukami, které dokáží potěšit pozorovatele hmyzu, květin nebo sběratele hub, má celé území rozlohu skoro tři hektary.

Řeč je o jedinečném beskydském vřesovišti, které je hned pod cestou vedoucí ze Soláně do Velkých Karlovic. Leží jen několik metrů od frekventované cesty, a přesto o něm málokdo ví. Z okénka auta z něj totiž nezahlednete ani píď. Abyste si toto místo vychutnali, musíte zastavit na odstavné ploše a pustit se z prudkého kopce dolů, stejně jako to dělal kdysi pastevec a jeho ovce. V celém obloku Karpat jsou horská vřesoviště hodně vzácná. Vznikala tam, kde byly původní lesy vykáceny a na chudých a kyselých půdách se potom pásal menší dobytek, jako jsou ovce a kozy. Díky pastvě byl z těchto jinak velmi chudých míst alespoň nějaký užitek. A stejně to bylo i tady.

Minulost ne tak daleká

Dávná pastvina na Soláni desítky let ležela ladem a les si ji během té doby bral zpátky, než ji majitel začal „oživovat“ výřezem náletových dřevin – hlavně bříz. Nakonec ale původní majitel vřesoviště prodal, a tak po domluvě s majitelem novým o něj začal pečovat v roce 2015 ČSOP Salamandr. První byly na řadě zase výřezy zmlazujících bříz, protože stačí opravdu jen pár let nehospodářit, aby se znovu bohatě rozrostly. V dalších letech bylo vřesoviště i s okolními loukami

Vřes může růst na velmi chudých půdách také díky celoživotnímu soužití s houbou, která je navázána přímo na jeho kořeny a dodává rostlině jinak vzácné minerální látky.

přepásáno ovci. Ty se vřesu nevyhýbají ani trochu a klidně po něm šlapou. Tím dochází k jeho zalamování – tedy žádoucímu zmlazování, a navíc díky odhalené půdě, která po pastvě ovci místy zůstává, mají malá semínka šanci vyklíčit a dát vzniknout novým keříkům. Přestárý vřes totiž už tak bohatě nekvete, prosychá a vlastně postupně odumírá. Břízy se na vřesovišti ale nevzdávají a každým rokem zmlazují. S jejich větvičkami a kožovitými listy nechtějí mít nic společného ani jindy nenáročné ovce vlašky ani ovce vřesové. Vlastně se jim velmi úspěšně každoročně vyhýbají a jejich odstranění nechávají na nás. Nezbyvá tak, než jednou za čas zmlazení odstranit a pustit k vřesu víc světla.

Co s ním?

Co ale když vřes bude i přes tuto péči dále chřadnout, usychat a bránit se zmlazení? Je pravdou, že i to málo vřesovišť, která v Beskydech máme, je mimo upouštění od hospodaření ohroženo ještě dalším hůře uchopitelným činitelem – obohacováním o živiny dusíkem, který se hromadí z atmosférických srážek. V porostech s větším přísunem živin se tak šíří konkurenčně silnější trávy a další byliny na úkor drobných keříčků vřesu, které postupně ustupují. Živiny mohou podpořit i šíření náletu stromů a keřů a jejich zmlazení. Pastva ovci a výřezy už nemusí být postačujícím managementem. Jak vidíme ze zkušeností nejen ze zahraničí, ale i od nás z podobných vlhčích, ale také suchých vřesovišť (Brdy, Podyjí nebo Šumava), vhodnou péčí je zároveň občasné mechanické narušení a obnažení půdního povrchu – strhávání drnu či obnova zarostlých a přestárých porostů pečlivě řízeným a kontrolovaným vypalováním.

I přes každoroční pastvu vřesoviště zarůstá náletem břízy, který musí být prakticky každoročně odstraňován.

Výsledky ukazují, že vřesoviště je dobré čas od času tímto způsobem omladit. A to ideálně postupně, tzn. každý rok narušit jen jeho malou část. Vřesoviště jako celek je totiž mozaikou rozličných mikrostanovišť se specifickým výskytem různých druhů rostlin a živočichů. Těm musí být vždy ponechán únikový prostor v podobě bezzásahových ploch. I v Beskydech máme problém se stárnutím a úbytkem vřesů a do budoucna bude nutné zvážit uskutečnění těchto intenzivnějších zásahů. ■

Co obnáší obnova populace tetřeva hlušce v naší přírodě?

Již pátým rokem se snaží o obnovu populace tetřeva hlušce v Beskydech specializovaná odchovna schovaná v údolí říčky Mohelnice pod nedalekým vrchem Travný. V letošním roce se podařilo odchovat 30 kuřat – 18 kohoutů a 12 slepic. Většinu z nich připravovali k vypuštění přes přechodné aklimatizační voliéry do volné přírody. Hlavnímu tetřevníkovi Robertovi Špilákovi jsme si dovolili položit pár otázek týkajících se jeho práce a provozu odchovny.

Existuje někde u sousedů podobná tetřevna jako tato?

Ano, v Polsku, Nadlesnictwo Wisla, kde fungují už 20 let a mají vysokou úspěšnost. Letos třeba odchováli kolem 70 kuřat. Úzce spolupracujeme a předáváme si zkušenosti.

Čím to, že byl letošní odchov tak úspěšný?

Příčin je asi víc. Dřív jsme třeba neměli žádnou smluvní veterinární péči. Kuře, jak onemocnělo, musel jsem okamžitě jednat, ale než jsem někoho sehnal, uhynulo. Teď se povedlo sehnat veterináře ze ZOO Ostrava. Jinak ale byl loňský rok hodně deštivý, zrovna jak se líhli. Kuřata vycházela ven a už se nevracela, podchládila se a nezvládla to. Druhá věc byla, že si slepice stavěla hnízda úplně jinde, než jsem jim postavil tzv. kukaně. Stavěla si je, dá se říct, pod holým nebem, nebyla nijak chráněná, neměla ani stříšku, takže zarostla trávou. Loni byla tráva hodně vysoká a kuřata v ní bloudila. Letos jsem to

nachystal jinak. Na hnízdiště jsem navozil štěpku, hrabanku, postavil nové kukaně. Fungovalo to. Pod štěpkou nerostla tráva a kuřata se mohla vracet pod kvočnu.

V přírodě obvykle hnízdí kde?

Často zahnízdí v borůvkách, tam, kde je sucho, není tam moc tráva, jen jehličí a borůvky. Mezi stonky borůvky se kuře proplete lépe než v mokré trávě.

Kde jsou teď umístěna kuřata připravená k vypuštění?

Ve venkovních aklimatizačních voliérách. Tam se musí ještě dokrmovat. Dávám jim oves, borůvky a vodu, zbytek už by si měla zvládnout dosbírat sama.

Máš představu, kolik borůvek jsi letos zkrmil? A odkud je bereš?

Takových dobrých 200 kg. Borůvky se loni skupovaly od samosběračů, ale letos se už objednávají z mrazíren, kde je mají z Polska a Rumunska.

Jak vypadal den na tetřevně v době, kdy kuřata ještě nebyla v aklimatizačních voliérách?

To jsem vstával brzo ráno, nachystal žrádlo, podle věku kuřat léčiva a vitamíny, porce vody, borůvek a žrádla. Potom jsem si musel navakat hodně bukového listí a jívů. Potom jsem začal krmit. Dál bylo třeba vyčistit celý box, čím víc kuřat tím víc trusu – jeden box trvalo vyčistit i půl hodiny. Takže krmení

Odchovna tetřeva hlušce stojí v údolí pod masivem Travného, kam jsou mladí jedinci vypouštěni.

zabralo celé dopoledne, pak poklidit, a potom jsem musel na čerstvé borůvky s mechem a čerstvé stromky – každý den. A taky jsem musel pro mravence.

Tetřevi žerou mravence?

Ano, kukly. Posbíral jsem kukly a pocukroval jsem jimi ten mech s borůvkami. Stejně to dělají i v Polsku, kdy jim je dávají už po třech dnech od vylíhnutí. Ale je potřeba na to dávat pozor, jedno kuře za den může maximálně tři kukly. Je dobré jim je rozhodit mezi mech a borůvky, aby hledala, ne do misky.

Kdo všechno se na obnově populace tetřeva hlušce v Beskydech podílí?

Lesy ČR, Klub českých turistů, ochránáři, myslivci... Myslivci dělají odlov škodné, který je cílený na lišku, kunu, prase a jezevce. Dřív bylo predátorů méně.

Za rozhovor děkují Veronika Kalníková a Aneta Valasová. ■

Tetřevník Robert Špilák uvádí, že letos zahnízdilo 6 slepic, které měly kolem 60 vajec, vylíhlo se 45 kuřat, odchovat se mu jich povedlo celkem 30.

V chovu bylo v letošním roce 8 slepic a 3 kohouti. V březnu se dokoupily 2 nové slepice na oživení krve, ale ty nezahnízdily. Zahnízdilo jich pouze 6 ze starého chovu.

Kolik máme v Beskydech chřástalů a skřivanů?

Daniel Křenek, Michaela Běčáková, Václav Tomášek

Ornitologové, ochránci přírody, pracovníci správy Chráněné krajinné oblasti Beskydy i dobrovolníci během května a června sčítali chřástaly polní a skřivany polní na území CHKO Beskydy. Po 59 předem stanovených trasách nachodili v denních i nočních hodinách více než 400 kilometrů. Zatímco skřivany počítali ve dne, na chřástaly bylo potřeba vyrazet až během nočních hodin. Kromě ornitologů a ochránců přírody byli zapojeni i další dobrovolníci, kteří rádi pozorují přírodu. Se sčítáním vypomohli především lidé z regionu, ale někteří dorazili i z jiných koutů naší vlasti. Sčítání ptáků bylo pro mnohé pomocníky příležitostí naučit se poznávat a sčítat oba druhy a také zajímavým zpestřením vycházek do přírody.

Skřivani ubývají, chřástali mizí

Ptáci zemědělské krajiny jsou v důsledku jejího intenzivního zemědělského využívání, expandující zástavby a klimatických

změn nejrychleji ubývající skupinou živočichů. Dříve běžné druhy se dnes stávají vzácnými, což jen dokresluje celosvětově závažný problém, kterým je rychlý úbytek rostlinných a živočišných druhů. Ještě před dvaceti lety bylo na území CHKO Beskydy sečteno 180–220 volajících samců chřástala polního. Letošní výsledky dokladují silný úbytek na pouhých 37 samců. Skřivan polní byl dlouhou dobu považován za běžný druh, a proto se mu v Beskydech ornitologové nevěnovali. Teprve až výsledky letošního sčítání ukázaly, že skřivan je v CHKO Beskydy a přilehlém okolí už jen řidce se vyskytujícím druhem. Na celém území bylo sečteno pouze 91 skřivanů, a to je na tak rozsáhlé území velmi málo. Je už dokonce vzácnější než chráněný tuhyk obecný. Výsledky sčítání poslouží k ochraně obou druhů a můžeme doufat, že se je v Beskydech podaří udržet. ■

Pozn. Daniel Křenek – ornitolog a referent vodního hospodářství a ochrany přírody Města Český Těšín

Za posledních 40 let z Evropy zmizelo 500 miliónů ptáků, což svědčí o špatném stavu životního prostředí. Chřástal polní je jedním z rychle ubývajících druhů. Foto: J. Szkanderová

(kick) BOX

Tetřev

Václav Tomášek

Tetřev hlušec je mohutně vyhlížející pták, který patří do řádu hrabavých, čeledi tetřevovitých. Je pro něj typická výrazná pohlavní dvojtvárnost. Tetřeví kohout je až 90 cm velký, váží 3,5–6,5 kg, má tmavě modrozelenou hruď, hnědá křídla s drobnými skvrnami a dlouhý ocas zvaný tatrč. Samice je oproti samci mnohem menší a nenápadnější. Dorůstá do 60 cm a váží maximálně 2,5 kg. Její základní barva je kaštanově hnědá s černohnědým příčným proužkováním a oranžovou hruď bez proužků.

Slepice i kohout tetřeva jsou přes svou velikost v přirozeném prostředí nenápadní. Vedle krycího zbarvení je to způsobeno jejich chováním, kdy kromě období toku žijí odděleně a velmi skrytě. Zdržují se častěji na zemi, avšak v noci hřadují na větvích stromů, kde s oblibou vyhledávají také potravu. Tetřev i přes své nemalé proporce poměrně dobře létá, i když spíše na malé a střední vzdálenosti. Jeho let je obratný, ale manévrování v hustých lesích s vysokým

zakmeněním mu činí problémy. Létá podobně jako bažanti – rychlé mávání křídel kombinuje s klouzavým letem. Hlasové projevy tetřevů jsou velmi tiché a omezují se převážně na dobu toku. I v tomto období jsou ale samci slyšet jen na krátké vzdálenosti do 200 m. Pokud tedy tetřeva uslyšíme tokat, zpravidla jej i vyplašíme. Při vyplašení odlétají velmi hlučně a zároveň před vetřelcem varují krátkým zvoláním „ak ak“.

V karpatských pohořích, jakož i v Beskydech, leží jádrová území výskytu tetřeva v pralesovitých lesích a v jejich okolních porostech. Zásadní je přítomnost zejména borůvky a částečně i bobulonosných a pionýrských druhů dřevin (jeřábu, vrby, břízy, lísky a olše). Nejvýznamnějším faktorem, který limituje výskyt tetřeva v celé střední Evropě, je ztráta vhodných biotopů. Ze sledování několika jedinců tetřeva vybavených vysílačkou nyní víme, že každý pták potřebuje ke svému životu přes 500 ha souvislých rozvolněných lesů. Tak rozsáhlé staré mezernaté lesní celky již v Beskydech máme jen roztroušeně a jsou vzájemně izolované, což je pro tetřeva výrazná bariéra. Každý další ohrožující faktor je pro něj pak smrtící. V posledních 2 letech je výrazným problémem masivní turistika, kdy během slunných dní proudí do Beskyd statisíce lidí a mnozí z nich nerespektují značky či zákazy vstupu a jdou nebo jedou kamkoliv je napadne. Svým sobeckým chováním návštěv-

níci hor tetřevy plaší a opakovaně stresují. Stres vede k poruchám trávení, úbytku váhy, snížené reprodukci, a nakonec až k úhynu. Přitom stačí nechat mimo značené trasy a respektovat potřeby ostatních, zejména zvířat, která jsou v lese doma. ■

Život a dílo Ludvíka Kunce

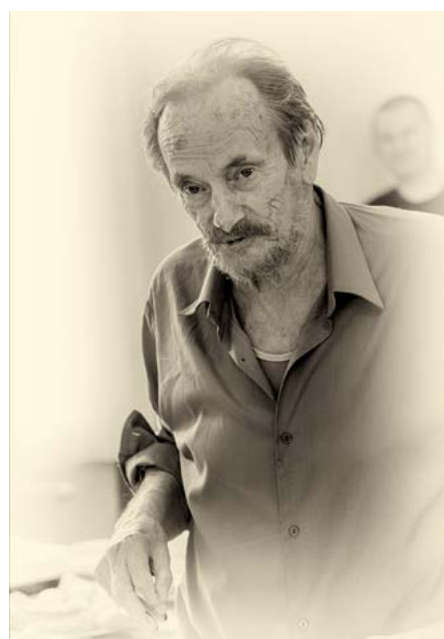
(* 17. května 1934, † 28. června 2021)

Dana Bartošová

V letošním roce zemřel po dlouhé a těžké nemoci ve věku 87 let pan Ludvík Kunc, známý zoolog, publicista a výtvarník. Narodil se v Olešné u Rakovníka a už v dětství začal detailně pozorovat a ztvárňovat zvířata. V Praze studoval grafickou školu a později také Vysokou školu uměleckoprůmyslovou. Vystudoval knižní grafiku a ilustraci. Pracovní uplatnění našel v ZOO Ostrava, kde působil 43 let (v období 1961–2004) jako odborný pracovník a výtvarník. Od konce 60. let stál Ludvík Kunc u zrodu dlouhodobého projektu zaměřeného na návrat rysa ostrovida do několika oblastí v Evropě, odkud tato šelma před desítkami let vymizela. Rysi byli odchyceni ve slovenských lesích a putovali do nových domovů přes ostravskou ZOO, která pro ně sloužila jako karanténa. Do roku 1984 se i díky Ludvíku Kuncovi podařilo přestěhovat desítky rysů a fakticky tak obnovit jejich populaci v sedmi státech Evropy (v Německu, Slovinsku, Francii, Rakousku, Itálii, Švýcarsku a také v České republice na Šumavě).

Ludvík Kunc byl rovněž literárně činný – napsal 8 publikací, v nichž popisuje své zážitky se zvířaty, výsledky svých pozorování a další poznatky. Zpracoval také množství odborných článků a podílel se na různých filmových dokumentech zaměřených na problematiku velkých šelem. A zejména byl obdivuhodný jeho výtvarný rukopis a to, jak dokonale dokázal ztvárnit zvířata a okolní přírodu. Výstavy jeho obrazů, především akvarelů a perokreseb, se všude těšily velkému zájmu široké veřejnosti a jeho díla jsou ozdobou mnoha pracovišť i domovů jeho příznivců a obdivovatelů. V roce 2018 obdržel Ludvík Kunc ekologickou cenu Josefa Vavrouška. Vedle toho inicioval založení dobrovolných Vlčích a Rysích hlídek Hnutí DUHA, které od roku 2009 pravidelně v terénu monitorují velké šelmy.

Se Správou CHKO Beskydy spolupracoval Ludvík Kunc více než 40 let při ochraně a popularizaci rysů, vlků a medvědů v Beskydech. Někteří z nás jsme s ním navázali trvalá přátelství. Osobně jsem se jako zoolog Správy CHKO Beskydy s Ludvíkem Kuncem seznámila v roce 1978 a od té doby se datovala naše dlouholetá spolupráce – Ludvík byl pro mne velkou autoritou i oporou. I když byl v posledních letech vážně nemocen, průběžně jsme se s ním s kolegy donekádna setkávali a těšili se z jeho přítomnosti, zajímavého povídání i z jeho umělecké tvorby, ve které pokračoval přes své zdravotní problémy do posledních dní. Všichni, kdo jsme s Ludvíkem dlouhá léta spolupracovali a byli s ním v přátelském kontaktu, na něho budeme vzpomínat jako na skvělého člověka, umělce, odborníka a kamaráda, kterého jsme si moc vážili a měli ho rádi. ■

Ludvík Kunc – portrét z posledních let.
Foto: F. Jaskula

Setkání se spolupracovníky a kamarády na Bystřičce, srpen 2010. Foto: M. Dvorský

Ludvík Kunc se svým krotkým rysem Sixim.
(Foto z publikace „Můj život s karpatským rysem“, 1993)

Šnekařův průvodce Lysou horou aneb Dej si pozor, kam šlapeš!

Jiří Kupka

Měkkýši jsou po členovcích nejpočetnější kmen živočichů na světě (asi 135 000 druhů). Téměř 250 druhů měkkýšů žijících v ČR tak představuje jen nepatrný zlomek celosvětového bohatství, a stěží mohou soupeřit s barevností, velikostí či s tvarovou rozmanitostí druhů exotických krajín. Přesto ale i naše druhy jsou krásné a zajímavé, a rozhodně stojí za to, abychom je blíže poznali. Masiv Lysé hory je k tomu naprosto ideálním místem. Zdejší druhy představují 40 % druhů fauny suchozemských plžů celé ČR, nacházejí zde optimální podmínky – je to takový jejich malý ráj. Pochopitelně, nevztahuje se to žel na celý masiv, ale významnou roli sehrávají zachovalé přírodě blízké a různověké porosty v maloplošných chráněných územích.

Zajímá Vás, který druh plže je v masivu Lysé hory nejmenší nebo naopak největší? Který druh je nositelem titulu „nejvýše žijící plž Moravskoslezských Beskyd“ a který je nejnápadnější? Představíme si také druh vzácný, se kterým se nejspíš jen tak nesetkáme, ale protože patří k „rodinnému stříbru“ Lysé hory, měli bychom jej také znát.

Skutečnou ozdobou karpatských lesů a nejnápadnějším druhem plže je modranka karpatská

Modranka karpatská je mohutný nahý plž. Dospělci jsou nápadní blankytně modrým, safírovým, fialovým nebo smaragdovým zbarvením. Je zajímavé, že jejich zbarvení není způsobeno jen pigmenty, ale podílí se na něm rovněž odraz a lom světelných paprsků. Zato mláďata jsou zbarvena olivově zeleně až hnědě s tmavými postranními pruhy a tím mohou někoho při určování zmást.

Boděnka malinká – náš nejmenší suchozemský plž

Boděnka malinká je nejen nejmenším plžem v masivu Lysé hory, ale zároveň také nejmenším suchozemským plžem ČR s ulitou širokou pouhých 1,5 mm a vysokou 1 mm (latinsky doslova tečka trpasličí; *punctum* = bod, tečka; *pygmaeum* = trpasličí). Vzhledem ke své nepatrné hmotnosti má velmi zajímavý způsob rozšiřování: přichycená na listech může být větrem roznášena na poměrně značné vzdálenosti.

Řasnatka lesní – nejvýše žijící plž Moravskoslezských Beskyd

Řasnatka lesní patří mezi menší zástupce závoratek, které se vyznačují malým ústím, uvnitř vybaveným různě složitým komplexem malých zubů, záhybů a lamel. Uvnitř ulity je důmyslný mechanismus s tzv. závorcou (clausilium), který se automaticky zaklapne, když se plž vtáhne do ulity. Všechny tyto výrůstky a mechanismy mají za úkol chránit plže před ztrátou vody a před případným napadením predátorem. Pro porovnání velikostí je na obrázku řasnatka lesní nahoře a řasnatka břichatá dole.

O titul nejvýše žijícího plže v Moravskoslezských Beskydech se sice uchází více druhů, ale řasnatka lesní se vyskytuje pod kůrou jeřábů ptačích na vrcholu Lysé hory, a tak žije bezkonkurenčně nejvýše.

Hlemýžď zahradní – náš největší suchozemský ulitnatý plž

Hlemýžď zahradní má co do velikosti z našich plžů nejnápadnější ulitu, současně je také největším původním suchozemským ulitnatým plžem střední Evropy (ulita dosahuje velikosti až 55 mm). U něj, ale i u některých dalších druhů (páskovky, plamatka), se setkáváme s velmi zajímavým životním projevem při rozmnožování. Před pářením obvykle jeden z partnerů „vystřelí“ do těla svého protějšku „šíp lásky“. Jedná se o opravdový hrot, který je tvořený aragonitem. Proč k tomu dochází, není dodnes zcela uspokojivě objasněno.

V masivu Lysé hory se vyskytuje spíše ojediněle v nižších polohách v blízkosti lidských sídel.

Vřetenka šedivá – jeden z nejvzácnějších plžů masivu Lysé hory

K našemu „rodinnému stříbru“ patří vřetenka šedivá. Její výskyt má reliktní charakter z doby klimatického optima holocénu, kdy se vyskytovala hojně na celém území dnešní ČR. Vřetenka šedivá je vázaná na zachovalé listnaté a smíšené podhorské a horské lesy. Je indikačním druhem pro druhově bohaté přirozené horské lesy Beskyd a Jeseníků. ■

Autoři fotografií: Lukáš Kupka, Tereza Chowniecová

Pozn. Jiří Kupka – vysokoškolský pedagog, VŠB TU Ostrava, malakozoolog

Pod Lysou horou aktivně řeší cestovní ruch

Vít Březina

Zástupci obcí, destinačních managementů, Policie ČR a dalších aktérů v cestovním ruchu (např. Lesy ČR, Správa CHKO Beskydy, Horská služba) se 12. října sešli v obci Krásná, aby společně zhodnotili letní sezónu v obcích pod Lysou horou. Zejména se jednalo o vyhodnocení letního provozu turistické linky TU-BUS, která spojovala Ostravici s Malenovicemi a Starými Hamry. Obsluhovala především významná místa, kde se koncentrují turisté a pomáhala tak zvládnout nápor v nejexponovanějších lokalitách.

Starostové obcí vesměs provoz autobusu TU-BUS kvitovali s povděkem s tím, že do budoucna by chtěli provoz rozšířit o zimní sezónu či v letní sezóně provozovat autobus o prázdninách denně místo dnešních víkendů. Vše ale bude záviset na podpoře Moravskoslezského kraje, který poskytl podporu na zkušební provoz v tomto roce.

Dalším tématem schůzky bylo řešení problémů s parkováním v podhůří Lysé hory, které provoz TU BUSu pomohl odstranit jen částečně. Cesty vedoucí k vrcholu byly často obsazeny nevhodně parkujícími automobily a ty několikrát bránily v průjezdu vozidlům IZS. Zástupci Policie ČR zdůraznili, že není v jejich silách denně hlídkovat na mnoha problémových místech naráz, stejně tak jako není možné vozidla odtahovat. Cílem je spíše pokusit se o lepší informovanost turistů a pořádání preventivních akcí. Obce pod Lysou horou v návaznosti na složitou dopravní situaci také připravují strategii řešení parkování v dotčených obcích. Zástupce Lesů ČR informoval, že do začátku roku 2022 bude vyřešena dopravní situace na cestě k Transformátoru údolím Sepetného potoka na Lysou horu.

Dobrou zprávou je po mnoha letech obnovení přímých vlaků z Ostravy do Ostravice, které začnou jezdit od změny jízdních řádů ještě v prosinci tohoto roku. Dva páry spěšných vlaků Českých drah s názvem LYSOHOR spojí od 12. prosince Ostravu a Ostravici o sobotách, nedělích a státních svátcích. V letní sezóně od 2. dubna do 2. října navíc přibude o víkendech a svátcích ještě třetí pár vlaků.

Na závěr schůzky byl představen koncept Lokálního destinačního managementu Lysá hora, který založil spolek BESKYDHOST společně s obcemi v podhůří Lysé hory a partnery z veřejného, podnikatelského a neziskového sektoru. Lokální destinační management Lysá hora chce koncepčně řešit problematiku turismu na území Lysé hory a jejího nejbližšího podhůří. Jednou z prvních vlastovek je právě tvorba strategie parkování nebo pomoc při přípravě provozu turistického autobusu TU-BUS. ■

Foto: V. Březina

Foto: V. Březina

Činy pro Pulčiny

Jiří Lehký

Pulčín a jeho okolí patří mezi nejoblíbenější cíle jižní části CHKO Beskydy. Stále rostoucí oblibu mají zdejší Pulčinské skály – největší pískovcové skalní útvary moravských Karpat. Jsou prostě krásné, a navíc zde postupně přibývá služeb, na jaké jsou náročnější návštěvníci zvyklí z jiných „destinací“.

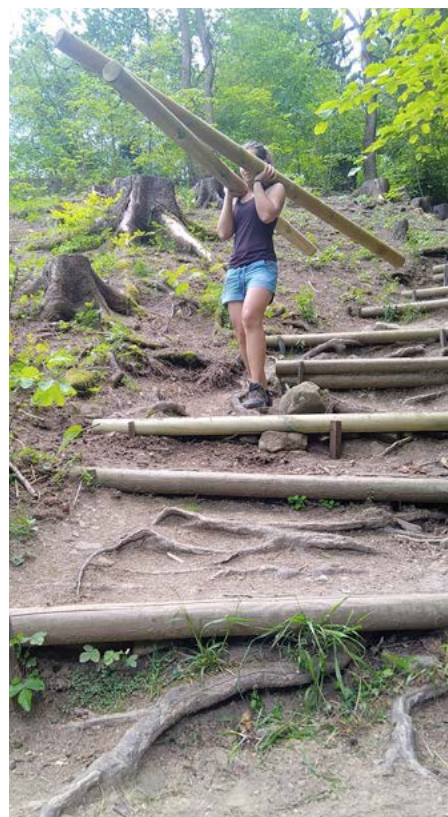
V malinkém Pulčíně (jen asi 100 obyvatel) jsou 2 restaurace, sezónní informační centrum, zatím jediné veřejné tábořiště Beskyd, penzion a několik ubytování v soukromí. Kvůli náporům návštěvníků, kteří o víkendech dokázali zcela zablokovat normální chod osady, zde obec Francova Lhota zřídila (placené) parkoviště. Zvláštností Pulčína pak je, že sem nemálo návštěvníků míří i v zimě, byť zde není skiareál. Zimním magnetem jsou barevné ledopády. Ovšem mediální bublina kolem nich daleko předčí jejich (většinou nijak oslnivý) vzhled a nepohodlnou cestu k nim. Kromě značené sezónní trasy k ledopádům zde v zimě najdete také upravené lyžařské stopy.

Hlavní „atrakce“, Pulčinské skály, jsou chráněny jako národní přírodní rezervace (NPR). Proto zde Správa CHKO Beskydy každoročně věnuje pozornost opravám chodníků, schodů, zábradlí atd., aby zajistila bezpečnost

návštěvníků i ochranu skal před erozí. Společně s obcí již druhým rokem pokračujeme v kácení náletových dřevin na tzv. Předních skalách. I zde získali prakticky všichni – návštěvníci výhledy, obec dřevo, ještěrky a další plazi teplo – a slunomilci se po dlouhé době zbaví zástinu stromů a keřů.

Podobně chválným činem pro přírodu pak byla také nedávno dokončená obnova Obecního sadu na kraji Pulčína. Z prostředků Operačního programu životní prostředí byly ošetřeny staré a vysazeny nové ovocné dřeviny, vyřezány nálety a zbudována kamenná zídka pro plazy. Do budoucna by právě sadem mohla vést jedna z tras pro návštěvníky skal a usměrnit tak občas nepřijemně silný „provoz“ na stezkách ke skalám.

Na většinu aktivit v NPR a na usměrňování davů návštěvníků se aktivně podílí dobrovolní strážci CHKO Beskydy. Ostatně právě v Pulčíně má sídlo jejich spolek. Nepřehlédnutelnou postavou je pan Jaromír Navrátil, který se vedle strážnické služby a údržby v NPR od letošního roku věnuje také provozu tábořiště. A přestože „Pulčiny“ reklamu nepotřebují, rozhodli se strážci dát vědět o své činnosti. Proto právě zde probíhají (letos potřetí) oslavy Světového dne strážců. ■

Světový den stráže přírody na Pulčinách

Michaela Běčáková

V neděli 15. 8. 2021 proběhl v blízkosti Pulčinských skal již třetí ročník Světového dne stráže přírody (World Ranger Day) v CHKO Beskydy. Jedná se o osvětovou akci pro veřejnost, na které strážci přírody po celém světě prezentují širokou paletu svých činností – od úklidu po neukázněných návštěvníků hor, přes údržbu návštěvnícké infrastruktury v chráněných územích, dohled nad dodržováním zákona a osvětovou činnost, až po mapování druhů a také aktivní péči o cenná místa v krajině. Návštěvníci si mohli prohlédnout základní výbavu strážce přírody, dozvěděli se spoustu zajímavostí ze světa zvířat, zamysleli se nad důsledky a dobou rozkladu jednotlivých odpadků odhozených v přírodě a mohli se i zúčastnit moderované prohlídky jedinečné skalní Národní přírodní rezervace Pulčín – Hradisko. Ani děti se nenukly – měly možnost se naučit vytvořit sádrový odlitek stopy rysa, kterou si pak odnášely domů jako suvenýr. I přes tropické počasí vhodné spíše na koupání se do skal vydaly desítky návštěvníků různého věku, pro které byl program dobrovolných strážců přírody CHKO Beskydy

jistě překvapivým zpestřením výletu. A kdo to nestihl letos, bude mít šanci zase příští rok. ■

Lesní tůně na území lesních hospodářských celků Ostravice a Hukvaldy biskupských lesů

Michaela Běčáková

Biskupské lesy jsou samostatným odborem Biskupství ostravsko-opavského, jehož úkolem je hospodařit s lesním majetkem. Centrální část Beskyd a Pobeskydské pahorkatiny má na starosti lesní správa Ostravice, ta obhospodařuje více než 17 000 ha lesů. Péče o les však není jen o stromech a zvěři, ale i o širších znalostech fungování přírody a hospodaření s vodou.

Hospodář se bez vody neobejde

Ačkoliv by se po letošním srážkově příznivém roce mohlo zdát, že problém s vodou nemáme, nenechme se zmást. Není to zase tak dlouho, co nám začaly usychat lesy. Až díky srážkám jsou v krajině vidět hlavní příčiny toho, proč je sucho aktuálním tématem i do budoucna. S nárůstem hlavně kalamitní těžby v lesích se výrazně zvýšila plocha zhutněné půdy. Přibýlo množství nových lesních cest – různých svážnic a přibližovacích linek, které přispívají k rychlejšímu odvodňování svého okolí. Mizí vláhá pro novou generaci lesů, vysychají drobné vodní toky i tůně. O to více je potřeba přicházet s nápady, jak vodu v krajině zadržet, ať už tvorbou nových tůní, rozrušováním nepoužívaných lesních cest či přehrazováním odvodňovacích kanálů. Jen tak můžeme krajině vrátit alespoň něco z její odolnosti a rozmanitosti.

Kde je vůle něco změnit, objeví se pomoc

Za dlouhým nadpisem tohoto článku, který je vlastně názvem úspěšného projektu Biskup-

Jeden z deseti zasakovacích objektů vytvořených v prudkém svahu Malé Stolové v nadmořské výšce 900–1 020 metrů.

ských lesů spolufinancovaného z Operačního programu Životní prostředí, se neskrývá jen tvorba nových tůní pro obojživelníky a další na vodu vázané živočichy či rostliny. Hospodařit s vodou a zadržet ji nejlépe tam, kde spadne, se dá i jinými způsoby. Třeba vybudováním přehrázek v bývalém lesním melioračním příkopu. Toto opatření se podařilo realizovat v revíru Baraní na Bílé. Nově vzniklé přehrážky v příkopu vytvořily soustavu tůní

a účinně tak brání pokračujícímu odvodňování okolního lesa. Srážky se dají zadržet také dalšími, povrchový odtok zpomalujícími, objekty. A to třeba i v případě používaných lesních cest. Stačí pod nimi vhodně umístit tzv. zasakovací pásy, do kterých voda z cesty stече, zdrží se, a dále zasákne do půdního profilu. A jestliže přijdou přívalové deště a zasakovací pásy nebudou stíhat, na vhodných místech jsou pod nimi ještě vytvořeny jámy. Z těch po naplnění vodou vzniknou dočasné tůně, které budou v závislosti na propustnosti podloží postupně vodu pouštět hlouběji do půdy. Na takovéto systémy můžete zatím narazit jen na jediné beskydské tisícovce – Velké Stolové. A zřejmě je nepřehlédnete, je jich tam podél dvou cest vybudovaných celkem deset. Ta nejvýše položená je dokonce až kousek pod vrcholem, ve výšce přibližně 1020 m n. m.

Realizace projektu začala 13. 7. 2020 vytyčováním tůní na prvním z devíti revírů, které byly do projektu zařazeny. Možná trochu symbolicky se začalo tůněmi, které nejsou v lese. Práce pokračovaly vždy postupně po jednotlivých revírech a trvaly až do října 2021. Za tu dobu vzniklo 10 zasakovacích pásů, přehrazeno bylo 2 100 metrů melioračního příkopu a bylo vytvořeno 76 nových tůní různých velikostí a tvarů na loukách, v lesích i na holinách, v údolích i na hřebenech. Prvky k zadržení vody v krajině vznikaly na místech, která objevili a určili sami revírníci. Moravskoslezské Beskydy, Veřovické vrchy a Ondřejník – všude tam se podařilo krajině navrátit něco z její rozmanitosti.■

Jedna ze soustavy čtyř tůní na Pinduli v Trojanovicích.

Orcus vládne beskydskému pseudokrasu už 50 let

Speleologický klub Orcus oslavil v říjnu 50 let své existence. Přestože sleduje všechny útvary, které k pseudokrasu patří, tak těžiště jeho působení je pod zemí. Tady mapuje a zkoumá jeskyně a nezapomíná na jejich obyvatele, netopýry. O své poznatky se členové spolku rádi dělí s veřejností. Letos třeba proběhla komentovaná prohlídka po hřebeni Lukšince a na příští rok už mají naplánovaný radhošský hřeben, a to i s možností sestoupit do podzemí pro zájemce z řad veřejnosti. Za dobu jejich existence mají na svém kontě opravdu hodně jedinečných a zajímavých objevů. O Kněhyňské jeskyni jsme se díky jejich výzkumům dozvěděli, že je nejhlubší pseudokrasovou jeskyní v oblasti Západních Karpat. Další jeskyně – Cyrilka – si zapsala délku přes 550 metrů, přestože zpočátku se mělo za to, že jde jen o stometrovou „díru“. Orcus se kromě výzkumů jeskyní zabývá taky ochranou zimovišť netopýrů, kde jeskyně hrají velmi důležitou roli. Díky spolupráci s CHKO Beskydy se podařilo jeskyně ochránit tak, že jsou významným zimovištěm těchto létajících savců. Počty zimujících zvířat díky tomu prudce stouply z jednotek na stovky jedinců, kteří v jeskyních bezpečně každoročně zimují. Za 50 let prošlo spolkem 114 osob zaujatých pro objevování živé, a hlavně neživé přírody. (BK)

Foto: J. Lenart

Po medvěděch stezkách

Už se z toho stává tradice. V srpnu opět pořádala Správa CHKO Beskydy ve spolupráci s Hnutím DUHA a ZO ČSOP Radhošť výpravu „Po medvěděch stezkách“. Stezky se nachází na Slovenské straně Javorníků. Objevovali jsme stopy nebo jiné pobytové znaky zvířat. Hlavním bodem byla návštěva fotopastí, na kterých se zachytila různá drobná zvířata a rovněž rysi, vlci i medvědi. Průvodcem nám byl dlouholetý spolupracovník a člen Hnutí DUHA Michal Bojda. V této divočině jsme se nezdrželi dlouho. Klid je to hlavní, co toto území potřebuje. (FŠ)

Tak dlouho se jezdí s autem do lesa ...

...až si toho hajný nebo strážce všimne a řidič dostane pokutu.

V letošním roce se s nedisciplinovanými řidiči doslova roztrhnul pytel. A nesvádějme to na covid. Ten postihuje dýchací cesty, nikoli zrak či rozum. Správa CHKO Beskydy měla v roce 2021 dost napilno, protože do konce října musela řešit více než 800 nepovolených vjezdů či parkování v CHKO, přičemž v cca 500 případech za tento přestupek uložila pokutu. Na pokutách zatím vybrala téměř 400 tisíc korun. Nejvíce práce bylo v druhé půlce září a říjnu, kdy lidi přilákaly houby a příznivé počasí. Druhá půlka podzimu (listopad) byla klidnější. Očekáváme, že po Vánocích se nápor aut na hory obnoví. Řidiči by proto měli vědět, že kontrola vjezdů je v Beskydech čím dál důslednější, a tak šetřit na parkování tím, že svého miláčka odstaví mimo parkoviště, se opravdu nevyplatí. (JL)

Geologové na Lukšinci

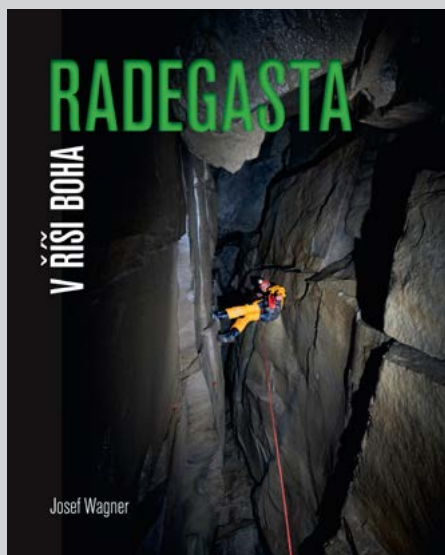
V rámci Mezinárodního roku jeskyní a krasu uspořádala dne 4. 9. 2021 Česká speleologická společnost, základní organizace 7-01 Orcus ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy komentované povrchové prohlídky Přírodní památky Ondrášovy díry. Skupiny vyrážely z rozcestí Pod Lukšincem a Lukšinec. Průvodci z řad speleologů vysvětlovali často zcela překvapeným účastníkům exkurzí původ jeskyní a jejich stáří a ukazovali fotografie z jinak nepřístupného podzemí. Atraktivní zejména pro děti bylo vyprávění o netopýrech, kteří v lokalitě zimují ve vysokých počtech. Celkově se po Ondrášových dírách nechalo provést 50 osob. A byla to mimořádná příležitost. Vstupy do jeskyní jsou často v terénu skryté a běžně je člověk nenajde. Beskydské rozsedlinové jeskyně jsou významným geomorfologickým fenoménem. Vzhledem k náročnosti pohybu v nich jsou veřejnosti nepřístupné a bez potřebného speleologického doprovodu do nich nedoporučujeme vstupovat. (Jan Lenart, ZO ČSS 7-01 Orcus)

Foto: J. Wagner

Právě vyšlo

Ve středu 27. října proběhla v Kině 3 v Bohumíně oslava 50. výročí od vzniku Základní organizace České speleologické společnosti Orcus Bohumín. U této příležitosti jsem měl tu čest pokřtít novou knihu Josefa Wagnera „V říši boha Radegasta“. Na 271 stranách popisuje Josef Wagner textem, ale i obrazem, beskydský pseudokras. 20 fotografií bude možné vidět vystavené do konce roku 2021 na chodbách Správy CHKO Beskydy v Rožnově pod Radhoštěm. Správa CHKO Beskydy od svého vzniku v roce 1973 úzce spolupracuje s Orcus Bohumín, proto se patří poděkovat za spolupráci a popřát jim hodně zdraví a nových objevů v Beskydech. (FŠ)

Tetřev z pivovárku

Co tak může mít společného tetřev a pivo? Málokterému ohroženému druhu mimo ZOO se poštěstí, že si ho k podpoře vybere pivovar. Tetřev je bezesporu ikonou či tzv. vlajkovým druhem Beskyd a Beskydský pivovár z Ostravice, ač se teprve chystá na desáté narozeniny, si už své místo na slunci vydobyl. Začalo to nenápadně, když nás (Správu CHKO Beskydy) jeden z majitelů pivovárku požádal o námět na novou sérii pivních tácků. A tak se zrodil slogan „Neplašte tetřevy, skočte si radši na pivo“ a tácky s obrázkem tetřeva. Ty pak strážci CHKO rozdávají turistům například na Kněhyni, kde vysvětlují, proč je zde důležité nechodit mimo značené stezky. Později se objevilo dokonce pivo Tetřev hlušec (světlé svrchně kvašené silné pivo typu Witbier). Pivovár pak z každého prodaného piva věnuje 1 Kč na ochranu tohoto vzácného ptáka. V letošním roce do portfolia přibyl i pivo Kněhyně, nevtíravě upozorňující na to, že „se tam nesmí“ (mj. kvůli tetřevovi). A v neposlední řadě pivovár podporuje i vydávání tohoto Zpravodaje.

Máte-li pocit, že jde ze strany pivovárku o nějakou pózu či vypočítavost, zajďte se tam podívat osobně nebo si prohlédněte jejich webové stránky. A hlavně ochutnejte jejich pivo. Alespoň já z toho mám pocit, že jak mají dobré pivo, tak dobře to myslí i s Beskydami a tetřevy. (JL)

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti / Ročník XVIII, číslo 2/2021. / Vychází 1-2x ročně. / Vydává ČSOP Salamandr (Za Hážovkou 1819, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 613 241, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČ 70238723) ve spolupráci s AOPK ČR – RP Správa CHKO Beskydy (571 654 293, beskydy@nature.cz). / Náklad 1 000 výtisků. / Číslo vyšlo v prosinci 2021 v Rožnově pod Radhoštěm. / Tisk: GRAFIA NOVA s.r.o., Zášová / Grafika: sumec+ryšková, Prostřední Bečva. / ISSN 2533-5243/ NEPRODEJNÉ

Autoři článků, u kterých není jinak uvedeno, jsou pracovníky Správy CHKO Beskydy nebo ČSOP Salamandr / Zodpovědná redaktorka: Barbora Krupová (ČSOP Salamandr) / Vedení redakční rady: František Jaskula a Veronika Kalníková (Správa CHKO Beskydy).

Autoři fotografií: Dana Bartošová, Michaela Běčáková, Michal Bojda, Vít Březina, Miroslav Dvorský, Tereza Chowaniecová, František Jaskula, Veronika Kalníková, Martin Konupka, Barbora Krupová, Lukáš Kupka, Jan Lenart, Petr Orel, Jitka Szkanderová, František Šulgan, Josef Wagner.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444

Záchranná stanice v Bartošovicích

Petr Orel

Stanice je v provozu od října 1983 a tehdy to bylo první podobné zařízení ve střední Evropě. V počátku fungování stanice přebírala zraněné či jinak handicapované živočichy z celé republiky. Od té doby se hodně změnilo, v roce 1998 vznikla Národní síť záchranných stanic, a ta se ze sedmi zakládajících rozrostla na dnešních 35. Působnost záchranné stanice je téměř na celém území Moravskoslezského kraje, v okrese Vsetín a správním území města Hranice. Zabývá se pouze volně žijícími živočichy, neřeší domácí mazlíčky apod. Další její aktivitou je ekovýchova, kterou soustřeďuje na ZŠ, ale její programy absolvují také děti z MŠ a studenti SŠ. Před pandemií mělo její návštěvnické středisko více jak 15tisícovou návštěvnost. Zabývá se také obecně ochranou přírody a krajiny. Dlouhodobě realizuje projekt „Návrat orla skalního do ČR“, úsilí věnuje také sýčku obecnému a sově pálené. Hodně práce dá samotná údržba téměř 4 ha areálu stanice, kde je na 70 chovatelských zařízení a veškeré zázemí. Záchranná stanice extenzivně hospodáří na dalších přibližně 8 ha, na kterých má nově založené 2ha sad původních odrůd hrušní a řadu prvků posilujících biodiverzitu. Dvacet let se také věnuje chovu ovčí plemena Valaška. Bližší informace o jejich aktivitách najdete na webu www.csopnj.cz.

Jak postupovat když najdu zraněného jestřába nebo malého zajíčka? Kdo a jak vás může kontaktovat?

Při nálezu zvířete, o kterém se domníváte, že potřebuje pomoc, je potřeba se s námi poradit po telefonu (služba je na t. 602271836). Chceme tak zabránit zbytečnému odebrání živočichů, především mláďat z přírody, která ve většině případů o lidskou pomoc nestojí. I v případě evidentně zraněných zvířat je důležitá telefonická konzultace. My samozřejmě uvítáme, pokud nám pacienta nálezcce dovezte.

Kolik zvířat již prošlo vaší stanicí a jaká byla nejzvláštnější?

Za léta, co se této práci věnujeme, to bylo na 30 tisíc exemplářů, zástupců 224 druhů. Výrazně převažují ptáci, okolo jedné pětiny jsou to savci a zhruba 1–2 procenta tvoří obojživelníci a plazi. Rok od roku se to samozřejmě drobně různí. Už z tohoto počtu zastoupených druhů je zřejmé, že to jsou i vzácné a chráněné druhy, jako např. tetřev hlušec, jeřábek lesní, sokol, různé druhy orlů, vydry, rys ostrovid atd.

SRNČATA + ZAJÍČI

NERUŠIT PROSÍM

PŘYJDU HNED! MATKA

Pokud najdete malého zajíčka nebo srnce ležící v klidu v trávě nebo na holé zemi někde na poli, nesahejte na ně a odejděte pryč. Budete-li na pochybách, zavolejte do kterékoli záchranné stanice a poraďte se dříve, než cokoli podniknete.

Umělý odchov je velmi obtížný a dospělý jedinec je ve většině případů nevypustitelný do přírody.

Srnc, jelen, zajíc apod., jsou druhy řazené mezi zvěř podle zákona o myslivosti a odebrání jejich mláďat z přírody, lze hodnotit jako trestný čin pytláctví.

Je stanice přístupná veřejnosti? Můžu se k vám přijít podívat?

Od roku 2014 v areálu provozujeme návštěvnícké středisko Dům Přírody Poodří. To je tvořeno třemi částmi, vnitřní expozicí umístěnou v našem centrálním objektu, jde o památkově chráněnou barokní budovu z roku 1737. Dále jde o zahradní část s různými interaktivními prvky a víceúčelový sál. Nedílnou součástí je i expozice živých zvířat, kde mohou ná-

vštěvníci vidět především ptačí zástupce naší fauny. Pro veřejnost je otevřeno o víkendech a svátcích od dubna do konce října a po oba prázdninové měsíce každý den.

Za rozhovor děkuje František Jaskula. ■

Pozn. Petr Orel – ornitolog a ekolog, předseda ČSOP Nový Jičín a vedoucí Záchranné stanice v Bartošovicích

Toto číslo zpravodaje vyšlo díky podpoře AOPK ČR a Beskydského pivovárku. Vydává ČSOP Salamandr ve spolupráci s AOPK ČR – RP Správa CHKO Beskydy.

